

EURÓPAI FÜZETEK 11.

SZAKMAI ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR CSATLAKOZÁSI
TÁRGYALÁSOK LEZÁRT FEJEZETEIBŐL

Dr. Horváth Gyula – Dr. Szaló Péter
Területfejlesztés és régiók

Regionális politika, strukturális eszközök koordinációja

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati
Stratégiai Elemző Központ és a
Külügyminisztérium közös kiadványa

Európai Füzetek

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Felelős kiadó: Szeredi Péter

A szerkesztőbizottság elnöke: Palánkai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagó Eszter, Balázs Péter, Balogh András, Barabás Miklós, Bod Péter Ákos, Erdei Tamás, Hefter József, Horváth Gyula, Hörccsik Richárd, Inotai András, Kádár Béla, Kassai Róbert, Kazatsay Zoltán, Levendel Ádám, Lőrincz Lajos, Nyers Rezső, Orbán István, Somogyvári István, Szekeres Imre, Szent-Iványi István, Török Ádám, Vajda László, Vargha Ágnes

Főszerkesztő: Forgács Imre

Szerkesztő: Bulyovszky Csilla

Szerkesztőségi titkár: Horváthné Stramszky Márta

A szerkesztőség címe: MEH Európai Integrációs Iroda, 1055 Budapest, Kossuth tér 4.

Telefon: 441-3380

Fax: 441-3394

Kézirat lezárva: 2003. március 3.

Grafikai terv: Szutor Zsolt

Fotók: Megyeri Lajos

Nyomás és előkészítés: Visit Nyomda & Stúdió

ISSN: 1589-4509

Budapest, 2003.

Kedves Olvasó!

Gyakran esik szó arról, hogy a szomszédos országokkal együtt az Európai Unióba bejutva túlléphetünk Trianon örökségén. Ez valószínű, ám kevesen gondolnak arra, hogy Trianonnak nagyon sokféle öröksége van. Nem csupán arról van szó, hogy a határon túli magyarok nehéz helyzetén alig sikerül változtatni, hanem arról is, hogy a jelenlegi határaink mellett lévő régiók, települések immáron több mint nyolcvan esztendeje sorvadoznak. Bármerre jár az utazó ebben az országban, a határ menti térségekben igencsak elszomorító képet lát. Például a nógrádi Ipolytarnócon, a szlovák határ mellett – ahol egyébként Európa egyik legszebb őslénytani szabadtéri múzeuma látható – szívszorító a szegénység. Vagy a baranyai Piskón már hét évtizeddel ezelőtt is szomorú dolgokat tapasztaltak az akkori falukutatók. Például a népi írók egyik legkiválóbbika, Kovács Imre részben a Piskón látottak alapján írta meg a Néma forradalom című megrázó szociográfiáját. Hosszan lehetne sorolni a reménytelen sorsú határ menti régiókat és településeket. Valószínű, hogy ugyanaz kelti új életre őket, amitől a határon túli magyarokkal kapcsolatos reményeink valóra válását várjuk: az Európai Unióhoz való csatlakozásunk.

Napjainkban a Közösséghez tartozó tizenöt ország lakosságának egynegyede él határregiónokban. Az ő életük az unió fennállása óta gyökeresen megváltozott. A határok spiritalizálódása – ahogyan magyarul mond-

ják: légiesülése – óriási változásokat hozott az életükbe. A korábban halódó területek és települések pezsgő életet kezdtek élni. Emberi, üzleti kapcsolatok sokasága bontakozott ki. Ma már számos helyen nem is tudják, hol a határ. Ha csak ennyi haszna volna az unióhoz való csatlakozásunknak, már megérné. Pedig ez csak egy kicsiny része az integráció regionális előnyeinek.

I. Régiók az Európai Unióban

1. Az egyenlőtlenségek mérséklése

Az Európai Unió – a szolidaritás, a méltányosság és az igazságosság elvéből kiindulva – különös figyelmet fordít a tagállamok és régiók, településeik fejlettségbeli különbségeinek mérséklésére. A közös regionális és strukturális politika sikeresnek tekinthető, az unióban az elmaradott és a fejlettebb területek gazdasági, jövedelmi és ellátottsági mutatói között egyre kisebbek az eltérések. A korábban elmaradott régiókban szemmel látható fejlődés tapasztalható, hanyatló ipari térségek élednek újjá, gyarapodnak a falvak. A regionális politika közvetlenül az unió lakosságának érdekeit szolgálja, megélhetést teremt és javítja az életkörülményeket, az élet minőségét. Az európai történelem hosszú évszázadai alatt kialakult területi különbségek kiegyenlítését szolgálják az uniós támogatással épített autópályák és repülőterek, a gazdag városi központoktól távoli térségekben gombamódra szaporodó kisvállalkozások. Az információs társadalom is kezd gyökeret ereszteni vidéken.

Az elmaradottság felszámolása, a régiók fejlesztése a Közösség egyik legfontosabb stratégiai célja, költségvetésének közel negy-

ven százalékát erre fordítja. A felzárkóztatásra a közös költségvetésből a tagállamok, illetve azok régiói – fejlettségük színvonalától függően – jelentős támogatásokat kapnak. A legszegényebb térségekben az egy főre jutó hazai össztermék az 1988-as 55 százalékról 1998-ra az uniós átlag 61 százalékára emelkedett. Görög, portugál, ír és spanyol területek évente átlagosan 100–200 millió eurót fordíthattak gazdaságuk bővítésére. A strukturális támogatások eredményeképpen tíz esztendő alatt több mint kétmillió munkahelyet teremtettek, illetve őriztek meg az unióban.

2. Közösségi alapelvek és alapok

A strukturális politika megvalósítását szolgáló, valamennyi tagországra érvényes alapelvek – szubszidiaritás, decentralizáció, adicionalitás, koncentráció, programozás, partnerség, áttekinthetőség – a nemzeti regionális politikai szervezetrendszer korszerűsítését is megkövetelték.

Az unió tagállamaiban az alapelvek következetes alkalmazása növelte a regionális fejlesztések hatékonyságát, erősítette a kohéziót. Az utóbbi időben egyre határozottabban megfogalmazódó új támogatáspoli-

tikai célkitűzés, a versenyképesség fejlesztése a régiók fenntartható fejlődését kívánja szolgálni.

A regionális és kohéziós támogatásokat az Európai Unió a Strukturális Alapokból (regionális, szociális, mezőgazdasági és halászati) és a Kohéziós Alapból nyújtja. A tagállamok a 2000–2006 közötti költségvetési időszakban az alapokból 213 milliárd euró támogatásban, az új tagok 2004-től 21,8 milliárd euró juttatásban részesülnek. Ezen kívül a mezőgazdasági alapból 5,1 milliárd eurót költhetnek vidékfejlesztési célokra.

A gyenge teljesítőképességű új országok belépésével az egy főre jutó uniós GDP tizenhárom százalékkal csökken. Az Európai Bizottság 2003. januárban közzétett kohéziós jelentése szerint a huszonöt tagú unióban változatlanul azok a régiók formálhatnak majd igényt a regionális fejlesztési támogatásokra, amelyekben a vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó hazai össztermék az uniós átlag 75 százaléka alatt marad. Általános egyetértés van abban, hogy a Strukturális Alapok működtetésének mai rendszerét egyszerűsíteni kell, mert az – egyebek között – nincs tekintettel az eltérő szükségletekre és a regionális sajátosságokra. Az is tudatosult, hogy a bővítés kielezi majd a támogatások decentralizálása és a szigorú ellenőrzés igénye közötti feszültségeket. Az

alkalmazandó új módszerek a Bizottság, a nemzeti hatóságok és a regionális szervek közötti háromoldalú szerződés képezi majd alapját.

Az európai uniós alapelveket a magyar regionális politikában is alkalmazni kell. A koncentráció azt jelenti, hogy az elérhető

pénzforrásokat korlátozott számú célkitűzésre kell összpontosítani. A programozás támogató közreműködést és decentralizált igazgatást jelent, nem pedig a felülről lefelé irányuló végrehajtást szolgálja. A partnerség elve segíti a regionális és a helyi szereplők, a szociális partnerek bevonását a Strukturális Alapok programjainak kidolgozásába és végrehajtásába. Az addicionalitás azt jelenti, hogy a Strukturális Alapoknak ki kell egészíteniük a tagállam területfejlesztésre fordított állami kiadásait, és nem helyettesíthetik azokat.

II. A magyar régiók az Európai Unióban

Magyarországot a modernkori történelem minden szakaszában nagy területi különbségek jellemezték. Napjainkban a magyar térségek jövedelmi egyenlőtlenségei nagyjából a nyugat-európai értékeknek felelnek meg. A fejlett közép-magyar-

országi és az elmaradottnak számító észak-alföldi régió egy főre jutó GDP-je két és félszeres különbséget mutat. Ennél sokkal jelentősebbek a megyék és a kisebb térségek közti jövedelmi és ellátottsági differenciák.

Egy főre jutó GDP a magyar régiókban, 2000

Régió	Ezer Ft	Az országos átlag százalékában	Az Európai Unió 15 tagállamának százalékában	Az Európai Unió 25 tagállamának százalékában
Közép-Magyarország	1998	155	77	83
Közép-Dunántúl	1303	101	47	55
Nyugat-Dunántúl	1462	114	58	62
Dél-Dunántúl	956	74	39	41
Észak-Magyarország	823	64	34	36
Észak-Alföld	809	63	33	35
Dél-Alföld	913	71	38	40
Magyarország	1288	100	51	55

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH, 2002.

Az Európai Unió régióinak rangsorában Közép-Magyarország a középmezőny alján, Közép- és Nyugat-Dunántúl a fejletlen harmad élbolyában, a többi régió a leszakadt, alacsony teljesítőképességű régiók között található. Az előbbi három térség a tíz legfejlettebb kelet-közép-európai térség között van.

1. A csatlakozási tárgyalások eredménye

Magyarország az Európai Unióval folytatott tárgyalásokon elfogadta a közösségi vívmányokat a regionális politikában és a strukturális eszközök koordinálásában, valamint vállalta, hogy megteremti a szükséges felté-

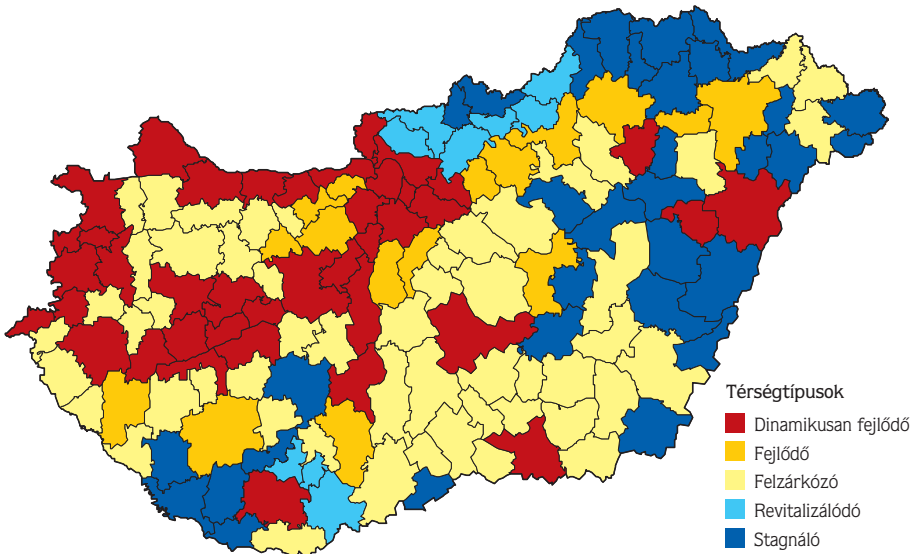

teleket ahhoz, hogy a gazdasági és szociális kohéziós közösségi politikát eredményesen alkalmazza, a támogatásokat az uniós előírásoknak megfelelően használja fel.

Az Európai Unió meggyőződhetett arról, hogy a Nemzeti Fejlesztési Terv, az annak végrehajtását szolgáló operatív programok az önkormányzatok, a magánszféra, az érdekképviselők és a civil szervezetek szoros együttműködésével készültek. Az unió nagyra értékelte, hogy Magyarország kevés számú, célirányos és átlátható program megvalósítását tervezi a csatlakozástól 2006-ig terjedő, felkészülési jellegű prog-

ramozási időszakban. Kedvező fogadtatása volt annak, hogy hazánk – mérlegelve az unió javaslatát – az ágazati programok mellett egyetlen nemzeti regionális operatív programban kívánja megvalósítani a közösségi támogatású területfejlesztési feladatokat. A regionális program eredményes megvalósításán is múlik, hogy a 2006-ban kezdődő új költségvetési időszakban a magyar régiók saját operatív programokat nyújthassanak be.

Magyarország kedvező megítélését erősítette az is, hogy az országnak megalapozott területi-statisztikai (NUTS) rendszere van.

A kistérségek fejlettsége

Területi statisztikai egységek Magyarországon. Régiók és megyék

A magyar tárgyalódelegáció következetesen képviselte az ország hét tervezési-statisztikai régióra való felosztását. Uniós szakértők – Budapest viszonylag magas teljesítőképessége miatt – a támogatásra jogosult térségek számának csökkentését szorgalmazták. Nemzeti érdekeinket képviselve a magyar tárgyalódelegáció a közép-magyarországi régió egysége mellett érvelt, és meggyőzően bizonyította, hogy az érvényes uniós szabályozás értelmében figyelembe veendő 1997–1999-es évek átlagában a térség teljesítménye a támogatási küszöb alatt marad. A közös álláspont szerint 2006 végéig

Magyarország valamennyi régiója az 1. (elmaradott) támogatási övezetbe sorolható.

Magyarország – fejlettségét és más mutatókat figyelembe véve – az uniós szabályok szerint a tíz csatlakozó ország strukturális támogatási keretének 12,2 százalékára számíthat 2004–2006 között, a Kohéziós Alapból pedig 13 százalékkal részesedik. Az uniós támogatások révén a következő programozási időszakig hazánk 690 milliárd forint új fejlesztési forráshoz jut. E támogatások hozzávetőlegesen az éves hazai össztermék 1,2 százalékát teszik ki.

A Magyarországnak juttatandó támogatások, (2004–2006, millió euró 1999. évi áron)

Forrás	2004	2005	2006	Összesen
Strukturális Alapok	448	620	786	1854
Kohéziós Alap	340	280	374	994
Összesen	788	900	1159	2847

Forrás: Az Európai Bizottság tájékoztatója

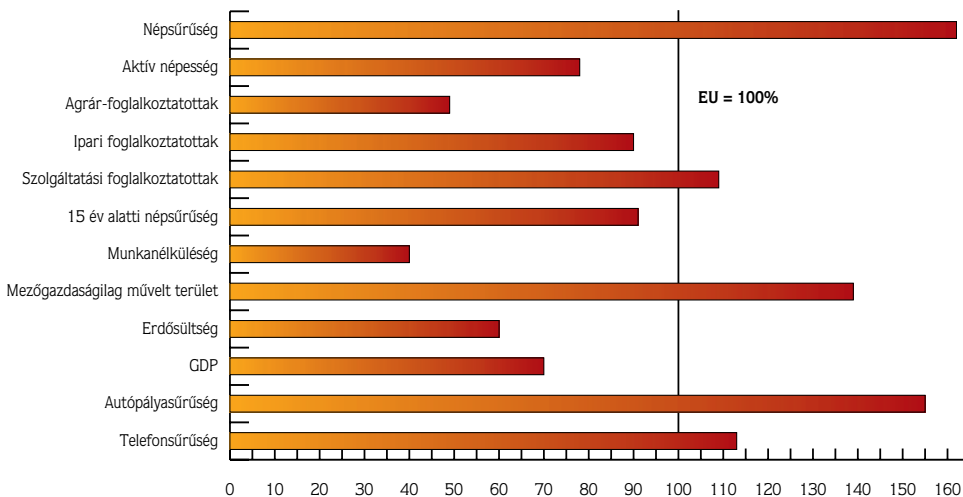
Az uniós szabályozás és az Agenda 2000 dokumentum ajánlásai elvben lehetővé tették volna, hogy Magyarország a jóváhagyott összeg több mint kétszeresét is megkapja, azonban a tíz tagállamra kiterjedő bővítés következtében a pénzügyi keretek szűkültek. Tekintettel kell azonban lenni arra a – korábbi bővítések során nem alkalmazott – megoldásra, hogy az unió már az előcsatlakozási szakaszban támogatásban részesítette a leendő tagországokat. Az elmúlt évtizedben a PHARE-, az ISPA- és a SAPARD-programokra uniós forrásokból 2 milliárd euró (490 milliárd forint) támogatás érkezett Magyarországra, ennek tíz százalékát fordították közvetlenül területfejlesztési programokra.

A csatlakozási megállapodás 2006 végéig garantálja a támogatások folyósítását. A 2007-ben kezdődő hétéves költségvetési időszak célkitűzéseinek megfogalmazásában Magyarország már teljes jogú tagként vesz részt. Az új időszakban az ország még jelentősebb támogatásokhoz juthat.

2. Az Európai Bizottság véleménye a magyar regionális politikáról

A Magyarországról készült 2002. évi országjelentés azt állapította meg, hogy az országnak nehézségei támadtak a programok kidolgozásához és megvalósításához szükséges ágazatközi egyeztetésben, illetve a partnerség érvényesítésében. A Nemzeti Fejlesztési Terv és az operatív programok összeállítása elhúzódott; a programok megvalósításához szükséges intézmények későn szerveződtek meg, kapacitásaik gyengék. A kifizetések rendszere, a pénzügyi menedzsment és az ellenőrzés szabályozása nem megfelelő.

Az országjelentés kedvezően értékelte azt, hogy Magyarország újrafogalmazta a különböző minisztériumok felelősségét a programkészítésben, a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap kezelésében, a programozás és a végrehajtás koordinálása a Miniszterelnöki Hivatal irányítása alá került. A jelentés rámutatott, hogy a regionális fejlesztési tanácsoknak és a fejlesztési ügy-

Közép-Magyarország EU-összehasonlításban

nökségeknek döntő szerepet kell kapniuk a regionális és a helyi szereplők mozgósításában.

Az Európai Bizottság értékelése hangsúlyozta, hogy előrelépésre van szükség az uniós támogatásokra alkalmas projektek technikai előkészítésében. A regionális és a helyi szereplők, valamint a területfejlesztésben közreműködő egyéb szervezetek projekt-előkészítő és megvalósító képességét erősíteni kell. Magyarországnak azt is el kell érnie, hogy a programok megvalósítása során, a projektek kiválasztásában és a döntéshozatalban az átláthatóság, a hatékonyság és a megbízhatóság elve érvényesül-

jön. Kritikaként fogalmazódott meg, hogy a kedvezményezetteknek kifizetett nemzeti és közösségi pénzek utólagos (ex ante) ellenőrzése centralizált, s ez adminisztratív akadályokat gördít a hatékony felhasználás elé.

Az országjelentés végső következtetése az volt, hogy Magyarországnak a tagság elnyeréséig véglegesítenie kell a programozási dokumentumokat, a programok megvalósítása érdekében a különböző szinteken szükséges kapacitások fejlesztésére kell koncentrálnia, tovább kell erősítenie a minisztériumok közötti koordinációt, valamint alkalmaznia kell a partnerség elvét. A Magyarországról ez ideig készített országértékelések a regionális

politikáról kedvezően nyilatkoztak. Hazánk a területfejlesztési politika kialakításában úttörő szerepet játszott Kelet-Közép-Európában. Itt szerveződött meg először a területfejlesztési támogatások pénzügyi-ösztönzési rendszere. A magyar területfejlesztési törvényt – fogyatékoságai ellenére – az európai regionális politika példaértékű dokumentumaként tartják számon.

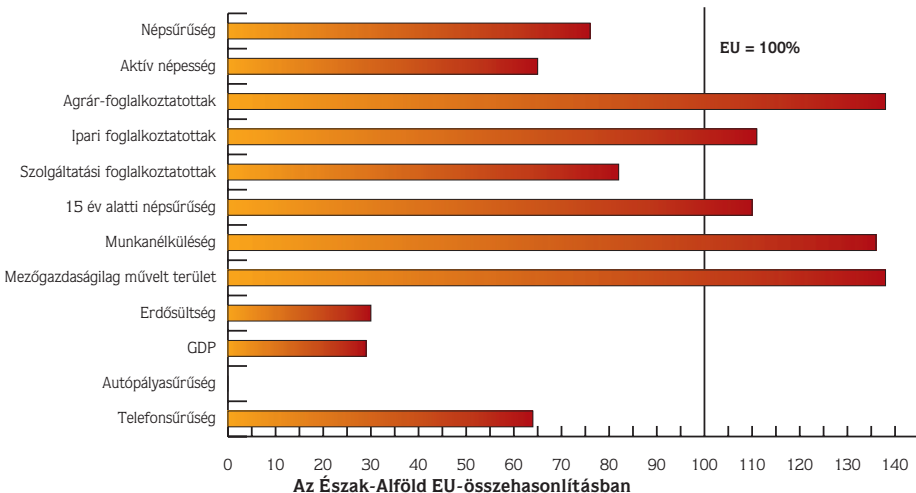
3. A Nemzeti Fejlesztési Terv regionális fejezete

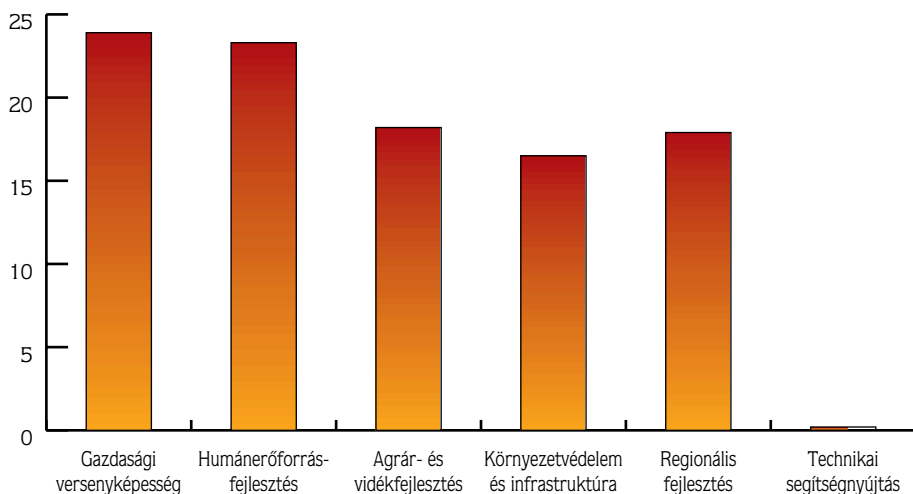
Az uniós támogatások felhasználásának céljai és eszközeit meghatározó tervdokumentum a fejlesztési feladatokat hat nagy feladatcsoportba sorolja:

- gazdasági versenyképesség;
- humán erőforrás-fejlesztés;
- agrár- és vidékfejlesztés;
- környezetvédelem és infrastruktúra;
- regionális fejlesztés.

A Nemzeti Fejlesztési Terv végleges céljai és programjainak tartalma – széles körű kormányzati és társadalmi egyeztetés, valamint az unióval történő konzultáció után – 2003 első felében alakulnak ki. A kormányzati szervek által koordinált fejlesztéseken kívül az uniós támogatásokból pályázati úton vállalkozások, önkormányzatok, közintézmények és civil szervezetek is részesülhetnek.

A strukturális és kohéziós támogatások mellett a magyar régiók intézményei és vállalkozásai más uniós forrásokhoz is

Az uniós támogatások megoszlása az operatív programok között

hozzájuthatnak. Az Európai Unió öt kutatási és technológiafejlesztési keretprogramjából 2000–2002 között magyar kutatóhelyek 48 millió euró támogatáshoz jutottak (Magyarország 37 millió eurót fizetett be). A keretprogram regionális innovációs stratégiai fejezetéből három magyar régió nyert el 1 millió eurós támogatást. A 6. keretprogram 2002–2006 között 17,5 milliárd eurót szán technológiai és kutatási feladatok támogatására. Az innovatív jellegű kezdeményezések elnevezésű program pedig 2006-ig 1 milliárd euróval támogatja a tudásalapú regionális gazdaságok, a helyi információs társadalmak és a regionális identitás és kul-

túra fejlesztését. E számottevő kiegészítő forrásokhoz az Európai Bizottsághoz benyújtott pályázatokkal lehet hozzáférni.

4. A regionális operatív program

A Nemzeti Fejlesztési Terv regionális fejezetének kiindulópontjával a területfejlesztési politika átfogó céljai és a régiók által kidolgozott stratégiák szolgáltak. A magyar területfejlesztési politika stratégiáját a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény, illetve az országos területfejlesztési koncepcióról szóló 1998.

évi országgyűlési határozat fogalmazta meg. A magyar területfejlesztési politika jövőképe szerint a különböző társadalmi-gazdasági adottságú térségek eltérő, sajátos fejlődési pályán, de egymással összhangban fejlődnek, mérséklődnek a területi különbségek, és az ország, illetve régiói bekapcsolódnak az európai területi munkamegosztásba.

Az egyeztetések eredményeként a regionális operatív program a 2004–2006 közötti programozási időszakban négy fejlesztési területet (EU-terminológiával szólva: prioritást) tartalmaz:

- a regionális gazdasági környezet fejlesztése;
- integrált térség- és településfejlesztés;
- a társadalom megújuló képességének javítása;

- technikai segítségnyújtás (szakértői segítségnyújtás a program végrehajtásának támogatására).

Az első prioritás egyik eleme a térségi és a települési elérhetőség javítása (összekötő és bekötő utak, települési elkerülő utak, rossz minőségű három és négy számjegyű utak felújítása, kiépítése), elősegítendő a térségek belső kohézióját és a területi gazdasági kapcsolatok erősítését. E prioritás másik eleme a turisztikai ágazat fejlesztése (vonzerőfejlesztés, turisztikai marketing, szálláshelyfejlesztés) mind országos, mind regionális szinten.

A második prioritás alapvetően a térségi és települési életminőség javítását tűzi ki célul. Ennek keretében súlyt helyez egyrészt a települési környezet minőségé-

A regionális operatív program szerkezete

A regionális gazdasági környezet fejlesztése	Térségi infrastruktúra fejlesztése	A társadalom megújuló képességének javítása
<p>Turisztikai vonzerő fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> • kulturális örökség és kiemelt természeti értékek hasznosításához kapcsolódó beruházások támogatása • térségi alapon összehangolt turisztikai fejlesztések a kulturális, az aktív és az ökoturizmus területén • a fejlesztések megismertetéséhez közvetlenül kapcsolódó marketingeszközök támogatása	<p>Térségi kapcsolatrendszer fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> • periférikus helyzetű kistérségek összekötő- és bekötő útjainak felújítása, kiépítése, ezen belül rossz minőségű négy és öt számjegyű utak felújítása, újak építése • iparterületekhez, logisztikai központokhoz, turisztikai vonzerőkhöz vezető összekötő és bekötő utak felújítása, kiépítése • helyi és helyközi tömegközlekedés infrastrukturális feltételeinek javítása (P+R rendszerek fejlesztése, buszszávok kialakítása, utasforgalmi szolgáltatások színvonalának emelése) • településeket összekötő önálló kerékpárutak kiépítése	<p>A helyi közigazgatás modernizálása és kapacitásépítése</p> <p>A helyi közigazgatás modernizációja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a Strukturális Alapok felhasználásához kötődő projektek tervezéséhez, végrehajtásához kapcsolódó ismeretek fejlesztése • szervezetkorszerűsítés és kapcsolódó képzések, informatikai fejlesztések • munkatársak informatikai és idegen nyelvi tudásának fejlesztése • civil szférával való együttműködés javítása

A regionális operatív program szerkezete (folytatás)

<p>Turisztikai fogadóképesség javítása</p> <ul style="list-style-type: none"> • szálláshelyek és kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése • vonzerőhöz kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése	<p>Település-rehabilitációs akciók</p> <p>Komplex települmegújítási akciók megvalósítása turisztikai szempontból vonzó, műemlékekben gazdag, valamint a többségében hátrányos helyzetű csoportok által lakott leromlott státusú településrészekben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • közterületek rehabilitációja • települési zöldfelületek fejlesztése • lakótelepek, különösen a panellakótelepek környezetének rehabilitációja • gazdasági és lakossági szolgáltató funkciók, közösségi házak és teleházak, valamint szabadidő és sportlétesítmények fejlesztése • közszolgáltatási feladatokat ellátó civil szervezetek informatikai infrastruktúrájának fejlesztése • csapadékvíz-elvezető rendszerek kiépitése, rekonstrukciója	<p>Hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának támogatása</p> <ul style="list-style-type: none"> • hátrányos helyzetűek (különösen a tartós munkanélküliek, és a társadalomból kirekesztett csoportok) foglalkoztatását szolgáló szociális gazdaság típusú programok támogatása
<p>Vidéki felsőoktatási infrastruktúra fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> • új oktatóhelyek, kutatóhelyek, valamint a vállalkozások számára szolgáltatásnyújtásra alkalmas helyek létesítése, a meglévők átalakítása, felújítása • A felsőoktatási intézmények szolgáltatásainak javításaként: • informatikai fejlesztések • kollégiumi férőhelyek bővítése • könyvtárak fejlesztése	<p>Barnamezős területek újrahaznosítása</p> <ul style="list-style-type: none"> • ipari zónák hasznosítási szintjének növelése funkcióváltással és rehabilitációval, ipari területek és laktanyák kármentesítése, hasznosítatlan és építészetiértéktelen épületek bontása, ipari műemlékek felújítása és hasznosítása	<p>A vállalkozások, munkavállalók alkalmazkodóképességének javítása</p> <ul style="list-style-type: none"> • vállalkozások, kis- és középvállalkozások, mikrovállalkozások alkalmazottainak alkalmazkodóképességét, szakmai ismereteit javító képzési programok támogatása különösen a turizmushoz kapcsolódóan • A felsőoktatási és szakképző intézmények képzési kínálatának fejlesztése a régiók gazdasági igényeihez illeszkedve
	<p>Közösségek energiaellátása és szennyvízkezelése</p> <ul style="list-style-type: none"> • megújuló energiaforrásokkal előállított kisléptékű, közösségi célú, regionális sajátosságokra építő hő- és villamosenergia-termelő kapacitások létesítése (a villamosenergia-termelő kapacitás nem haladja meg a 2 MW-ot, hőtermelő-kapacitás nem haladja meg az 5 MW-ot) • 2000 lakos egyenérték terhelés alatti településekártalommentesszennyvízelhelyezése (különös tekintettel a természetközeli eljárások alkalmazására)	

A regionális operatív program forrásai, milliárd Ft

Prioritások	Közösségi részvétel			Hazai támogatás	Mind-összesen
	Európai Regionális Fejlesztési Alap	Európai Szociális Alap	Összesen		
1. A regionális gazdasági környezet fejlesztése	32	–	32	16	48
2. Térségi infrastruktúra fejlesztése	35	–	35	17,5	52,5
3. A társadalom megújuló képességének javítása	–	7	7	3,5	10,5
Technikai segítségnyújtás	1,5	0,5	2	1	3
Összesen:	68,5	7,5	76	38	114

Megjegyzés: 242 Ft/euró árfolyammal számolva.

nek javítására (közterületek, lakótelepek rehabilitációja, elhagyott üzemi területek és épületek újrahasznosítása, funkcióváltása), másrészt a környezetbarát közlekedési (tömegközlekedés, kerékpáros közlekedés), szennyvíz-elhelyezési módok fejlesztésére, a megújuló energiaforrások fokozott használatának ösztönzésére. E feladatok sorába illeszthető a közösségi célú közszolgálati feladatokhoz, a kulturális szférához, a közösségi hozzáférési pontok kiépítéséhez kapcsoló informatikai fejlesztés.

A harmadik prioritás a lakosság, a helyi közigazgatási intézményekben dolgozók képzettségi szintjét, a civil szervezetek működési hatékonyságát kívánja növelni, a helyi közigazgatás modernizálását és

kapacitásépítését (képzés, informatikai fejlesztések), a vállalkozások és munkavállalók alkalmazkodóképességének javítását, a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának támogatását szolgálja. Ide sorolható a regionális tudásközpontok (képzés, felsőoktatási infrastruktúra) fejlesztése is.

A regionális fejlesztési feladatok ágazati operatív programokat egészítik ki. A program tartalmának kialakításában az Európai Bizottság, a szakértők, a regionális fejlesztési tanácsok és a civil szervezetek működtek közre. A regionális operatív program finanszírozására 2004–2006 között uniós forrásból 76 milliárd forint – a Magyarországnak juttatandó strukturális és kohéziós támogatások 17 százaléka –

A támogatások tervezett megoszlása a régiók között

Régió	Részesedés, százalék	Támogatás a Strukturális Alapokból, milliárd Ft	2004. év	2005. év	2006. év
Közép-Magyarország	17,9	13,6	3,3	4,5	5,9
Közép-Dunántúl	10,2	7,7	1,9	2,6	3,3
Nyugat-Dunántúl	7,6	5,8	1,4	1,9	2,5
Dél-Dunántúl	11,5	8,8	2,1	2,9	3,8
Észak-Magyarország	17,1	13,0	3,1	4,3	5,6
Észak-Alföld	20,7	15,7	3,8	5,2	6,8
Dél-Alföld	15,0	11,4	2,7	3,8	4,9
Összesen	100,0	76,0	18,2	25,1	32,7

fordítható. Ez 38 milliárd forint hazai forrással egészül ki.

A költségvetési keretet a regionális fejlesztési tanácsok közreműködésével két lépésben osztják el a régiók között:

- A fejlesztési forrásból a régiók a 24/2001. számú országgyűlési határozat alapján, fejlettségüket és lakosság számukat figyelembe véve részesülnek.
- A regionális fejlesztési tanácsok javaslatára a régiók pénzügyi keretét a fejlesztési szükségletek alapján osztják el az egyes intézkedések között.

A programot koncentrált módon, a következő célkitűzések figyelembevételével ajánlatos végrehajtani:

- az intézkedések gyakoroljanak érdemleges hatást az adott célcsoportra;
- az intézkedések legyenek összhangban a fejletlenebb kistérségek felzárkóztatásának fejlesztési céljaival;
- az intézkedések erősítsék egymást, és legyenek érezhető befolyással egy nagyobb térség fejlődésére;
- az intézkedések valós igényeket elégítsenek ki;
- legyenek hasznosíthatók a korábban sikeresen végrehajtott programok tapasztalatai és a működő pályázati rendszerek dokumentumai;
- a program végrehajtásához szükséges adminisztrációs költség alacsony legyen.

III. Felkészülés az uniós tagságra

A regionális politikában Magyarországnak nincs jogharmonizációs kötelezettsége, a Strukturális Alapokra vonatkozó rendeletek¹ a csatlakozás időpontjában automatikusan hatályba lépnek. A Tanács Strukturális Alapokról szóló rendelete – az alapjogszabály – a regionális politika alapelveit, a programozás, a pénzügyi gazdálkodás, a támogatások hatékonyságának különböző kérdéseit szabályozza. Az alapok által nyújtott támogatások fogadása érdekében azonban Magyarországon bizonyos jogszabályokat² a csatlakozásig módosítani kell.

A 2199/2002. (VI. 26.) kormányhatározat a regionális politikai program irányítását a Miniszterelnöki Hivatal Nemzeti Területfejlesztési Hivatalára bízta. Az intézményfejlesztési munkaterv három területen határoz meg feladatokat:

- az intézményrendszer részletes felépítésére és a szervezeti egységek közötti feladatmegosztásra vonatkozó döntések meghozatala;
- a szervezeti egységek működési rendjének kialakítása;

- az egyes szervezeti egységek működéséhez szükséges személyi feltételek megteremtése.

A regionális operatív programot a Nemzeti Területfejlesztési Hivatalban szervezett egység irányítja. Az uniós szabályok értelmében az irányító és a kifizető hatóság, valamint a közbenső szervezetek működését részletes belső szervezeti szabályzatok, eljárásrendek írják le, amelyek azt szolgálják, hogy az érintett szervezeti egységek feladataikat hatékonyan, átláthatóan és szabályszerűen lássák el.

Az EU-alapok működtetésével kapcsolatos szabályozás megvalósulását a feladatok részletes eljárásrendjét, módszertanát, a kötelezően használatos dokumentumokat tartalmazó, alaponként készítendő működési kézikönyvek segítik elő. A kézikönyvek összeállítását a Nemzeti Fejlesztési Terv és EU Támogatások Hivatala koordinálja az irányító hatóságok közreműködésével. A kézikönyvek végleges változata előreláthatólag 2003 első félévében készül el.

1 Az Európai Unió Tanácsának 1260/1999 EK rendelete a Strukturális Alapok általános intézkedéseiről, illetve az egyes alapokról szóló rendeletek és azok módosításai. A regionális politikai joganyagot ld. Horváth Gyula (szerk.): Az Európai Unió strukturális és kohéziós politikájának szabályozása. Pécs, MTA Regionális Kutatások Központja. 2001.

2 Többek között a területfejlesztési törvény, az államháztartási törvény, a foglalkoztatási törvény, a statisztikai törvény, az országos területfejlesztési koncepcióról szóló országgyűlési határozat, az államháztartás működési rendjét szabályozó kormányrendelet, ellenőrzési és felügyeleti kormányrendeletek.

A Strukturális Alapokból finanszírozott fejlesztési programok tervezése és végrehajtása során kötelező partnerségnek az előcsatlakozási programokban nincs hagyománya. Ezért gondoskodni kell arról, hogy a társadalmi partnerek tájékozottak és felkészültek legyenek. A programok előrehaladásáról nem csupán a társadalmi partnereknek, hanem a programokért felelős irányító hatóságoknak és a minisztériumoknak is megfelelő információval kell rendelkezniük. Így lehetséges az, hogy a vártnál rosszabbul, sikertelenül működő programoktól a forrásokat idejében át lehessen csoportosítani a jól működő programokhoz. A határidőre meg nem valósuló programok forrásait az Európai Unió automatikusan elvonja.

Ki kell alakítani a számítógépes monitoring-rendszert is. Folyamatban van a PHARE-, az ISPA-, a SAPARD-programokra már kidolgozott hasonló rendszer – a MEMOR – üzembe helyezése, valamint az első gyakorlati tapasztalatok értékelése. A strukturális és kohéziós támogatásokat teljes mértékben átfogó, on-line monitoring-rendszer várhatóan 2003 őszére alakul ki.

Hosszú távú feladatot jelent a fejlesztési tervezés választási ciklusoktól függetlenül működő, hatékony, jól koordinált intézményrendszerének a felállítása. A minisztériumok stratégiai tervező egységeinek folyamatosan kell működniük. Át kell tekin-

teni a tárcákhoz kapcsolódó, tudományos elemzésekkel, stratégiai vagy operatív tervezéssel foglalkozó háttérintézmények tevékenységét, olyan koordinációs eljárást kell kialakítani, amelynek eredményeképpen az intézmények az általános stratégiai, ágazati és regionális tervek előkészítésében és végrehajtásában szervezetten tudnak együttműködni. A működési rend kialakítása összetett és nagy költségekkel járó feladat, megvalósítását a PHARE-program segíti.

A felkészülés a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap felhasználására megkívánja, hogy bővüljön a területfejlesztés személyi állománya. Magyarország helyzete e téren kedvezőnek mondható, hiszen a Pécsi Tudományegyetemen, majd később a győri, a miskolci, a debreceni egyetemen és az Eötvös Loránd Tudományegyetemen regionális politikai és területfejlesztési képzési programok indultak. Más intézmények is szép számmal szerveznek speciális képzési programokat.

Az Európai Unió gyakorlatának megfelelően Magyarországon is megalakultak a központi monitoring-bizottságok. Ezek feladata a programok végrehajtása minőségének és hatékonyságának ellenőrzése, az eredmények értékelése. A hét tervezési-statisztikai régióban is monitoring-bizottságok alakulnak.

A kormányprogram célul tűzi ki a megyei közigazgatás súlypontjának áthelyezését, részint a városkörnyéki, részint pedig az ennél magasabb, regionális szintre. A regionális fejlesztési tanácsok mai rendszere – átalakításokkal – képes lehet hatékony, EU-konform támogatási rendszert működtetni.

A regionális szintű területfejlesztési koncepcióra vonatkozó kormányzati feladatterv kimondja: a területfejlesztési törvény módosításával összhangban ki kell dolgozni a regionális fejlesztési tanácsok törvényességi felügyeleti, valamint a regionális fejlesztési támogatások általános monitoringjának

szervezeti és működési rendjét, felül kell vizsgálni a területi és települési államigazgatási szervek feladat- és hatáskörét, jogállását, szervezetét és működését. A felülvizsgálat során át kell tekinteni:

- hol szükségtelen az állami beavatkozás, vagy az állami beavatkozás hol biztosítható más – nem közigazgatási – eszközökkel;
- hol szüntethető meg azok államigazgatási jellege.

1. Az EU-források felhasználásának eddigi tapasztalatai - a PHARE

Az EU-támogatások már eddig is hozzájárultak a területfejlesztés finanszírozásához. A PHARE-program pénzüsszeget biztosított számos fejlesztési projekthez. Ez ideig hat területfejlesztési programra került sor. Ezek keretében a PHARE 66 millió euró támogatást nyújtott. A támogatások a három legkevésbé fejlett régióra (Észak-Magyarországra, az Észak- és a Dél-Alföldre) összpontosultak.

Az elmúlt évtizedben fontos előrelépés történt, a PHARE-programok hozzájárultak a regionális gazdasági és intézményi változásokhoz. A 10 millió eurós támogatással 1993-ban elindított első területfejlesztési program elősegítette a területfejlesztési és -rendezési törvény kidolgozását és a területfejlesztési

A PHARE területfejlesztési programjai

PHARE-programok	A jóváhagyás éve	Költségvetés, millió euró
Társadalmi-gazdasági kohézió	2000–2001	46
Regionális politika és kohézió	1998	7
Területfejlesztés	1997	34
Területfejlesztési intézményrendszer	1996	10
Területfejlesztés és ipari szerkezetátalakítás	1995	5
Területfejlesztés	1992	10

Forrás: Európai Unió

alap korszerűsítését. A program két támogatott térségben – Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében – elősegítette a megyei fejlesztési tanácsok megalakítását és működtetését (programtámogatás a kísérleti akcióalapokból, tenderrendszer, a felhasználás ellenőrzése és a program értékelése). Számos önkormányzati együttműködési társulás jött létre. A másik, 56 millió euró költségvetésű program 1996–1999 között segítette az ipari szerkezeti átalakítását (új gazdasági tevékenységek meghonosítását vállalkozások támogatásával), a vidékfejlesztést (a vállalkozáshoz kapcsolódó infrastruktúrán keresztül) és az emberi erőforrások fejlesztését (a foglalkoztatási programokra való összpontosítással). E programok a helyi vállalkozási környezet fejlesztésében töltöttek be fontos szerepet.

1995-ben a régiók közötti (Interreg) együttműködési programmal a Bizottság kibővítette a PHARE működési körét a határ

menti területekre is. A *határ menti együttműködési* (CBC) program 42 millió eurót fordított a magyar–osztrák térségi kapcsolatok fejlesztésére, területfejlesztésre, infrastruktúrára, ipari parkokra, kereskedelmi együttműködésre és környezetvédelemre. Hasonló programok bontakoztak ki Magyarország és Románia, Magyarország, Szlovénia és Ausztria, Magyarország, Ausztria és Szlovákia, valamint Magyarország és Szlovákia között. 2000-től újabb 64 millió eurót fordítottak CBC-programokra. A programok ez ideig döntő mértékben Magyarország fejlett nyugati megyéire összpontosultak, bár a kelet-magyarországi megyék is bekapcsolódtak a CBC-programokba romániai és szlovákiai határterületekkel együttműködve. Az északkeleti térségben a kezdeményezéseket befogadási nehézségek akadályozták. Az EU és Horvátország kapcsolatainak fejlődése esélyt ad arra, hogy a dél-dunántúli megyékben új CBC-programok induljanak.

PHARE CBC-program eredményeként számos program valósult meg a műszaki infrastruktúra körében, utak, környűrűk, határátkelők és helyi repülőterek formájában. Környezetvédelmi jelentőségű árvízvédelmi gátak épültek, csatornázási munkákat végeztek, és hidrometeorológiai információs hálózat szerveződött. Jó példaként említhetők a hulladéklerakók és a szennyvíztisztítási tervek is. Gazdaságfejlesztési szándékkal helyreállítottak leromlott épületeket vagy újakat építettek, mint a soproni konferenciaközpont, a szombathelyi innovációs park, a lenti inkubátorház, illetve a győri kereskedelmi kamara szolgáltató- és képzési központja. Tizenhat millió eurós költségvetéssel határátkelő-modernizációs program indult a román, a szlovák és az ukrán határszakaszon.

A CBC-program kiterjedt a humán erőforrások fejlesztésére is: a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán európai tanulmányi és dokumentációs központ alakult. A mikroprojektek körében főként interperszonális kapcsolatokat elősegítő programok, hálózat- és intézményfejlesztés, kisebb léptékű, határokon túli együttműködést segítő események szervezésére került sor.

2. Az Interreg közösségi kezdeményezések

Az EU-tagországok lakosságának mintegy egynegyede él a határrégiókban. A csatlakozó államokban ez az arány eléri a 60 százalékot, Magyarországon valamennyi régió országhatárral érintkezik.

A PHARE CBC-programok által kedvezményezett megyék

Program, év	Jóváhagyott költségvetés (millió euró)	Kedvezményezett megyék
Magyarország–Ausztria 1995, 1996, 1997, 1999	42	Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala
Magyarország–Ausztria–Szlovénia 1995, 1996	3	Vas, Zala
Magyarország–Ausztria, Szlovákia 1995, 1996	3	Győr- Moson-Sopron
Magyarország–Románia 1996, 1997, 1999	14	Csongrád, Hajdú-Bihar, Békés, Szabolcs-Szatmár-Bereg
Magyarország–Szlovákia 1999	2	Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest, Nógrád, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén
Összesen	64	

Forrás: Európai Unió

A határ menti együttműködés az Európai Unió politikájában jelentős szerepet játszik. E térségekben mutatkoznak meg a legnyilvánvalóbban az egyes országok közötti gazdasági, szociális és kulturális különbségek, itt jelennek meg a migráció és a transznacionális környezeti problémák kedvezőtlen hatásai.

A határ menti térségek a jövőben az európai fejlesztési politika középpontjába kerülnek, az európai fejlesztési beruházásokkal kapcsolatos döntések során egyre nagyobb figyelmet fordítanak a transznacionális hálózatokra.

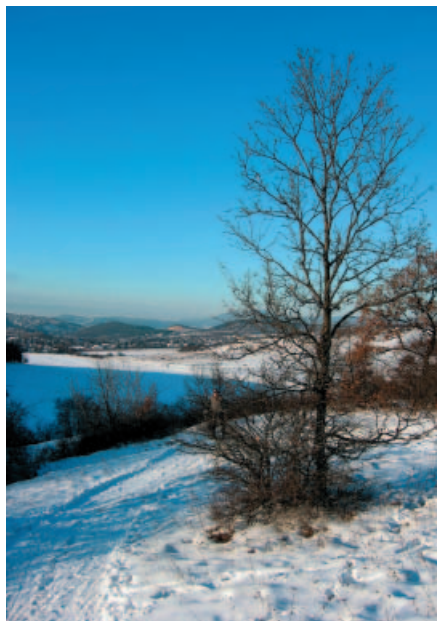
Az Interreg-programokat az Európai Bizottság hirdeti meg. Magyarország 61 millió eurót (15 milliárd forintot) fordíthat határ menti fejlesztésekre.

3. A regionális politika jövője

Az Európai Unió a fejlesztési programozás keretében mind a kedvezményezett térségek meghatározását, mind a támogatás régiók közötti elosztását, mind pedig az alkalmazandó támogatási rátákat hét évre előre határozza meg. Az érintett régiók erre az időtávra előre számolhatnak támogatásra jogosultságukkal, sőt a támogatás mértékével és arányával is. Ezáltal a fejlesztési tervek, koncepciók nagy biztonsággal dolgozhatók ki és valósíthatók meg.

Azokban a régiókban, amelyek jogosultsága örvendetes fejlődésük miatt hét év után megszűnik, ott – annak az érdekében, hogy a támogatás megszűnése ne okozzon kedvezőtlen konjunkturális hatásokat – a következő programozási periódusban a támogatás fokozatosan csökken és szűnik meg.

Indokolt a területfejlesztés eszközrendszerének korszerűsítése. A szubszidiaritás elve is azt követeli, hogy ne országos, regionális vagy megyei testületek döntsenek arról, milyen támogatásokat kaphatnak a helyi önkormányzatok saját, településen belüli

vagy településközi kommunális ellátásuk fejlesztéséhez. A területfejlesztés eszköztárszerének felülvizsgálatával párhuzamosan ezért célszerű elindítani az önkormányzati finanszírozás régen esedékes reformját is. Ennek keretében be kellene vezetni a települések adottságaitól függő, normatív kiegyenlítő fejlesztési támogatást.

Létre kell hozni az egységes területfejlesztési alapot (célleit), amely természetesen magában foglalná a vidékfejlesztés céljait is. Ennek kedvezményezett térségeit a társadalmi-gazdasági elmaradottságot jelző komplex mutatószám alapján lehet jól lehatárolni, és a támogatásokat is kizárólag a fejlettség, illetve elmaradottság mutatószámai alapján ajánlatos elosztani a megyék között. (A gyakorlati tapasztalatok bebizonyították, hogy e kategória a magyar problémás térségek 95 százalékát lefedi, a fennmaradó 5 százalékot pedig speciális programok keretében célszerű kezelni.) A kijelölés így átláthatóbbá és egyben célirányosabbá válik. Egyértelművé kell tenni, hogy a támogatások valóban csak e térségekben használhatók fel.

Természetesen lényeges, hogy a regionális politika legfontosabb törekvései és szempontjai a kormányzati politika egészében és valamennyi minisztériumban érvényesüljenek, nem csak a területfejlesztésért felelős tárca tevékenységében.

Meg kell határozni a hazai területfejlesztési politika középszintjét. Nem kétséges, hogy a régiók létrehozásában az Európai Unió követelményei – ha nem is kizárólagos, de meghatározó módon – szerepet játszottak. Az Európai Bizottság ma még ennek ellenére sem kíván jelentősebb programozási, menedzselési feladatokat bízni a régiókra.

Az Európai Unióban a strukturális politika 2006 utáni jövője még most formálódik. Az új stratégia kialakításában az Európai Bizottság már Magyarország tapasztalataira és véleményére is támaszkodhat.

4. Mit várhatnak a térségek és a települések az EU-csatlakozástól?

- A magyar térségek és települések az egységes európai területi és települési rendszer részévé válnak, kihasználhatják az együttműködés előnyeit, ezer szállal bekapcsolódnak a nemzetközi munkamegosztásba, intenzív együttműködés alakul ki más térségekkel.
- Az elmaradott területek folyamatos, kiszámítható, a mainál fokozatosan nagyobb fejlesztési forrásokhoz jutnak, a fejletlenség különféle elemeinek felszámolása tudatos tevékenységgé válik, felzárkóztatásukhoz, gazdasági, infrastrukturális fejlesztéseikhez új források nyílnak meg.

- Az ország egyes térségei között egyenle-
tebb lesz az erőforrások elosztása, a té-
rségek szereplőinek közös akaratától függő
térségi összefogás révén új innovatív tevé-
kenységek honosodhatnak meg.
- Csökken a főváros és a régiók közti szelle-
mi, kulturális és jövedelmi különbség.
- Az új ágazatok és a tudásközpontok meg-
erősödésével, az interregionális kapcsolatok
bővülésével javul városaink versenyképessége.
- Megerősödik a régiók gazdaságszervező
képessége, sokoldalú kapcsolatok épülnek ki
az európai régiókkal, tudást, technológiát
és munkahelyeket vonzva a térségekbe.
- Mérséklődik a központi hatóságoktól való
függés, a régiók saját, adottságaiknak legin-
kább megfelelő fejlesztési elképzeléseiket is
megvalósíthatják.
- A szigorú közösségi előírások érvényesíté-
se nagymértékben csökkenti a környezet ter-
helését, vizeink tisztábbak lesznek, javul a
levegő minősége, mérséklődik a zajterhelés.
- Megújul a lakóhelyi környezet, az életkö-
rülmények előnyösen változnak.
- Intenzív kapcsolatrendszer alakul ki az
EU belső határai mentén a gazdasági, a
kulturális és a társadalmi élet majd minden
területén.
- Újjászerveződhetnek az országhatár men-
ti térségek és települések történelmi kapcso-
latai, új együttműködések alakulhatnak ki, a
regionális kooperáció hozzájárulhat a Kárpát-
medence népeinek békés egymás mellett élé-
séhez és közös gazdasági fellendüléséhez.
- Az önkormányzatok, a lakosság döntési
és választási lehetőségei bővülnek, erősödik
a lokálpatriotizmus, a regionális identitás és
a kezdeményezőkézség.

IV. További információforrások

Beluszky Pál–Kovács Zoltán–Olessák Dénes (szerk.): A terület- és településfejlesztés kézikönyve. Budapest, Ceba Kiadó. 2001.

Csefkó Ferenc (szerk.): EU-integráció – önkormányzatok. Budapest, Önkormányzati Szövetségek Tanácsa, Nemzetközi Város- és Megyeigazgatási Szövetség, Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Hivatala. 1998.

Enyedi György–Horváth Gyula (szerk.): Táj, település, régió. Budapest, Kossuth Könyvkiadó. 2002. Magyar tudománytár 2.

Faluvégi Albert: A statisztikai kistérségek szerepe a magyar közigazgatásban, a területfejlesztésben és a statisztikai információrendszerben. In: *Szigeti Ernő (szerk.):* Régió, közigazgatás, önkormányzat. Budapest, Magyar Közigazgatási Intézet. 2001. 301–326. oldal.

Faragó László: A területfejlesztéssel és a területi tervezéssel kapcsolatos uniós fogalmak tartalma és használata. Falu–Város–Régió. 2001. 3. 3–6. oldal.

Forman Balázs: Az Európai Unió strukturális és előcsatlakozásai alapjai. Budapest, Európai Bizottság Magyarországi Delegációja. 2001.

Gergő Zsuzsanna–Szilágyi István (szerk.): Gazdasági-szociális kohézió és strukturá-

lis politika az Európai Unióban (Elmélet és gyakorlat). Veszprém, Veszprémi Egyetem Társadalomtudományok és Európai Tanulmányok Tanszék. 2002.

Hogyan működnek a régiók? Budapest, Európai Unió Magyarországi Delegációja. 2001. Változó Európa.

Horváth Gyula: Európai regionális politika. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó. 1998.

Horváth Gyula: Régiók az Európai Unióban. In: *Forgács Imre–Inotai András–Wéber Attila (szerk.):* Az Európai Unió Évkönyve 1997–1998. Budapest, Osiris Kiadó. 1999. 48–70. oldal.

Horváth Gyula: Regionális támogatások az Európai Unióban. Budapest, Osiris Kiadó. 2001.

Horváth Gyula (szerk.): Az Európai Unió strukturális és kohéziós politikájának szabályozása. Pécs, MTA Regionális Kutatások Központja. 2001.

Horváth Gyula–Pálné Kovács Ilona (szerk.): Területfejlesztés és közigazgatás-szervezés. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. 2000. Magyarország az ezredfordulón.

Illés Iván: Közép- és Délkelet-Európa az ezredfordulón. Átalakulás, integráció, régiók. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó. 2002.

Illés Iván: A területfejlesztés pénzügyi eszközei az Európai Unióban és Magyarországon. *Közgazdasági Szemle*. 2002. július–augusztus. 677–698. oldal.

Kovács Tibor: A régiók szerepe a területfejlesztésben, a közigazgatásban és a statisztikai információrendszerben. In: *Szigeti Ernő (szerk.): Régió, közigazgatás, önkormányzat*. Magyar Közigazgatási Intézet. 2001. 107–118. oldal.

Kovács Tibor: A területi fejlettségi különbségek alakulása Magyarországon. *Területi Statisztika*. 2002. november. 506–517. oldal.

Nemes Nagy József et al.: A területi fejlődés „állami” és „piaci” útjai az 1990-es években. *Területi Statisztika*. 2000. március. 203–229. oldal.

OECD Területi vizsgálatok: Magyarország. Pécs, MTA Regionális Kutatások Központja. 2001.

Országos Területfejlesztési Konceptió. Budapest, VÁTI Rt. 1997.

Pálné Kovács Ilona (szerk.): Az EU-konform területfejlesztési régiók kialakítása. Budapest–Pécs, Magyar Közigazgatási Intézet, MTA Regionális Kutatások Központja. 2001.

Rechnitzer János: Területi stratégiák. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó. 1998.

Szaló Péter–Verebélyi Imre: Az Európai Unió és Magyarország regionális politikája.

In: *Forgács Imre (szerk.):* Gazdasági szektorok és jogharmonizáció. Budapest, Osiris Kiadó. 2000. 85–274. oldal.

Folyóiratok

Comitatus (a Megyei Önkormányzatok

Országos Szövetségének folyóirata)

Falu–Város–Régió (a VÁTI Rt. folyóirata)

Tér és Társadalom (az MTA Regionális

Kutatások Központjának folyóirata)

Területi Statisztika (a Központi Statisztikai

Hivatal folyóirata)

Internet-források

www.cor.eu.int

www.europa.eu.int/pol/enlarg

www.europa.eu.int/pol/reg

www.euforium.hu

www.regiokbrussels.hu

www.rkk.hu

www.terport.hu

<http://geogrp.elte.hu>

A regionális fejlesztési ügynökségek honlapjai

Közép-Magyarország: www.kozpontiregio.hu

Közép-Dunántúl: www.kozepdunantuliregio.hu

Nyugat-Dunántúl: www.westpa.hu

Dél-Dunántúl: www.ddrft.hu

Észak-Magyarország: www.norda.hu

Észak-Alföld: www.eszakalfold.hu

Dél-Alföld: www.del-alfold.hu

Nem olyan gyors a haladás az Európai Unió regionális felzárkóztatási programjaiban, amilyenek szeretnék. De azért nem is lebecsülhető. 1988-ban a legszegényebb régiókban lakók jövedelme 55 százaléka volt a leggazdagabb régiókban lakókéknak, 1998-ban viszont már 61 százaléka. Jelenleg Magyarországon a legfejlettebb és a legelmaradottabb területek lakossága között két és félszeres a különbség. Nehéz volna megmondani, mikorra lehet ezt ledolgozni. Annyi azonban bizonyos, hogy hazánk a területfejlesztési politikában úttörő szerepet játszik Kelet-Közép-Európában. A magyar területfejlesztési törvényt az Európai Unió szakértői példaértékűnek tekintik. Talán ennek is köszönhető, hogy a különböző uniós programok révén már eddig is sok milliárd forintnyi területfejlesztési pénzhez jutottunk. Milliárdokban számolni azonban kockázatos dolog, mert a mindennapok embere nem nagyon tudja felfogni, miről, mennyiről is van szó valójában. Az talán könnyebben megérthető, hogy a legtöbb támogatáshoz a legelmaradottabb térségek jutnak majd csatlakozásunkat követően.

Dr. Horváth Gyula
főigazgató
MTA Regionális Kutatások Központja

Dr. Szaló Péter
elnökhelyettes
MEH Nemzeti Területfejlesztési Hivatal